

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Сьогодні у світі склалася ситуація, коли розвинуті країни, вкладаючи величезні кошти у наукові дослідження і розробки, мають високий рівень експорту високотехнологічної продукції, що дозволяє їм диктувати свої умови на ринках і ще більше відірватися від країн, що розвиваються. Оцінюючи ситуацію в науково-технічній сфері країн ЦСЄ, необхідно зазначити, що, в цілому, незважаючи на спроби зміцнення інноваційного потенціалу з боку урядів більшості країн регіону, за основними показниками розвитку науково-технічного потенціалу країни ЦСЄ значно відстають не тільки від провідних країн світу, але і від деяких НІК, зокрема, Китаю та Індії. Так, частка витрат на НДДКР країн ЦСЄ у 2-3 рази нижче, ніж у розвинутих країнах (зазвичай складає менше 1%). Тому падає результативність НДДКР, знижується якість науки, можливості генерувати власні інновації поступово вичерпуються.

Значне відставання спостерігається і за іншими показниками інноваційної діяльності, зокрема, за кількістю дослідників на 1 млн. населення (окрім Словенії і Росії). Разом з тим, Чехія та Угорщина цілком порівняні з показниками розвинутих країн за часткою високотехнологічного експорту в експорті.

Відносно низька інноваційна активність підприємств у більшості країн ЦСЄ може бути пояснена браком фінансових ресурсів. Багатьом країнам регіону так і не вдалося знизити високі політичні та економічні ризики, що гальмують залучення іноземного капіталу в наукомісткі сектори, а власні кошти і державні інвестиції в виробництва залишаються на вкрай низькому рівні. При цьому дослідники виділяють декілька можливих варіантів інноваційного розвитку, у т.ч. інерційний, що передбачає орієнтацію на технологічний та економічний розвиток у розвинутих країнах. Інноваційний прорив вимагає підвищення конкурентоспроможності економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках. При інерційному сценарії глобального інноваційно-технологічного розвитку загрози виснаження природних ресурсів й екологічної катастрофи збільшуватимуться. Інноваційний прорив, навпаки, орієнтований на екологізацію НТП в планетарних масштабах.

У сфері інноваційної політики країн ЦСЄ (Угорщина, Польща, Словенія, Словаччина, Чехія) домінує політика, що спрямована на науково-технічний та інноваційний розвиток. Найпоширенішими у країнах ЦСЄ стали моделі наздоганяючої та інтеграційної взаємодій. Наздоганяюча модель передбачає прискорене зростання економічного розвитку та модернізації промисловості. Її переваги: можливість завоювання нових ринків збуту; відкриття ринку для імпорту західних технологій; створення нових робочих місць; інноваційний розвиток. Так, більше 70 % капіталовкладень на реструктуризацію економіки країн ЦСЄ, походять із ЄС. Так, у Чехії було створено 120 підприємств зі збірки автомобілів і виробництва комплектуючих. Близько 70 % угорського експорту машин та устаткування пов'язано з виробництвом ДВЗ та збірки автомобілів.

Модель інтеграційної взаємодії дозволить країнам ЦСЄ підвищити технологічний рівень виробництва та зайнятість населення. Її сутність полягає у прискореному розвитку на основі побудови інноваційної економіки за рахунок оптимального поєднання наздоганяючого розвитку та можливостей постіндустріальної західноєвропейської модернізації. Однак на ринку високотехнологічної продукції пануватимуть промислово розвинені країни.

Інноваційний розвиток економіки в країнах СНД (у т.ч і в Україні) відрізняється: копіюванням досвіду розвинених країн без врахування національних особливостей; спрямуванням іноземних інвестицій у невиробничі сфери; вільним доступом до ресурсного потенціалу, зокрема паливно-енергетичного; перешкоджанням експорту високотехнологічної продукції на світові ринки; недостатнім фінансуванням НДР; відсутністю дієвого інструменту управління науково-технічним та інноваційним розвитком країн та моніторингу підтримки перспективних виробництв високотехнологічної продукції.

Т.ч., перехід до інноваційної економіки в Україні та країнах ЦСЄ вимагає посилення ролі держави як ефективного суб'єкта, що направляє і регулює НТП та інноваційну діяльність, забезпечує тісну співпрацю всіх учасників інноваційного процесу. Інноваційна політика має стати невід'ємною частиною промислової політики, а наука – безпосередньою продуктивною силою промислового виробництва.